

Nezabúdajme na výchovných poradcov!

Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) prijali poslanci v Národnej rade SR dňa 22. 5. 2008.

Podarilo terajšiemu ministrovi školstva Jánovi Mikolajovi – ved' učitelia a ostatní pedagogickí zamestnanci naň čakali vyše desať rokov! Pripomienky k nemu vypracovala a zaslala niektorým poslancom i Asociácia výchovných poradcov. Asociácia výchovných poradcov (ďalej len AVP) sa v pripomienkovaní zamerala najmä na okruh práce výchovného poradcu (ďalej len VP) a výchovu. O novom školskom zákone sa zhovárame s predsedníčkou Informačno-koordináčnej rady Asociácie výchovných poradcov, Mgr. Jarmilou Blažekovou.

• Asociácia výchovných poradcov pôsobí na Slovensku už od roku 1992 a má vyše 500 členov. Čo je jej cieľom a poslaním?

Základným cieľom AVP je aktívne napomáhať pri realizácii

Deklarácie práv dieťaťa v podmienkach školy, v otázkach výchovy vrátane profesionálnej orientácie či kariérovej výchovy žiakov.

AVP združuje, obhajuje práva a presadzuje odborné, profesijné a spoločenské záujmy svojich členov, dbá na vytváranie vhodných podmienok na prácu výchovného poradcu v základných a stredných školách, aby mohol optimálne pôsobiť na deti a mládež. Spolupracuje s príslušnými inštitúciami pri tvorbe odborných, organizačných a legislatívnych opatrení na úseku výchovného poradenstva v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike a za tým účelom im predkladá návrhy a podnety.

• Pracovná náplň výchovného poradcu je v súčasnosti, keď sa takmer na každej škole vyskytujú problémy so správaním niektorých žiakov, nepochybne náročná. Ak by ste mali vychádzať zo svojich skúseností, ako možno účinne predísť týmto výchovným problémom?

Myslíme si, že u detí a žiakov treba od malička systematicky rozvíjať ich záujmy a učiť ich pritom vzájomnej spolupráci. To znamená, že v škole nestačí vzdelávať a vychovávať len na vyučovacích hodinách, ale musí sa realizovať premyslený výchovno-preventívny program, a to nielen v škole, ale aj v čase mimo vyučovania, využívajúc pritom spoluprácu so sociálnymi partnermi. Ciele výchovného programu sú široké – od formovania charakterových vlastností, pestovania pozitívneho vzťahu k iným ľuďom, k práci, k vzdelávaniu, cez rozvíjanie záujmov, aspirácií, schopnosti spolupracovať,

program pripravuje mladých ľudí pozitívne sa adaptovať, aktívne sa začleniť do spoločnosti, do sveta práce. Využíva pritom rozmanité formy a metódy práce, napríklad aj systém súťaží medzi triedami celej školy a odbornými aktivitami – skupinkami detí združených podľa záujmov a odborností, ktoré by pomáhali učiteľom pri organizovaní rôznych školských súťaží a učili by sa pritom spolupracovať aj v mimovyučovacom čase. Možno spomenúť napríklad prácu žiackej školskej rady a jej podiel na riadení školy alebo prácu redakčnej rady pri príprave školského časopisu. Do tejto činnosti možno dobrou organizáciou a podporou zo strany vedenia školy zapojiť každú triedu a každého učiteľa. V tom vidíme výchovno-preventívnu funkciu školy, ale aj základ rozvoja profesionálnych záujmov žiakov. Prevenciou teda rozumieme predovšetkým systematickú aktívnu zájmovú činnosť jednotlivcov a skupín. Aj tu si vieme predstaviť pôsobenie výchovného poradcu ako koordinátora a metodika tejto činnosti v škole.

• Intenzívne ste sledovali návrh nového školského zákona. Ako vnímate celý postup MŠ pri príprave nového školského zákona? Prizývalo MŠ Asociáciu VP k jeho tvorbe?

Boli sme prekvapení, keď AVP nebola na ministerstve školstva zaradená medzi pripomienkujúce subjekty školského zákona. A to ani napriek nášmu upozorneniu a písomnej žiadosti zaslanej na MŠ SR. O niektorých poradách ku školskému zákonu sme sa vôbec nedozvedeli alebo až „z druhej ruky“ a nie priamo na pozvanie. Mrzí nás, že z ministerstva bola tesne pred predložením zákona na poradu ministra prepustená jediná odborníčka, ktorá sa problematikou výchovného poradenstva systematicky zaoberala. V súčasnosti nie je na Slovensku jediná štátna inštitúcia, v ktorej by sa niekto venoval výlučne problematike práce výchovných poradcov. Z nášho pohľadu vznikali jednotlivé ustanovenia zákona živelne, bez premyslenej spolupráce s príslušnými odborníkmi z konkrétnej oblasti a bez rešpektovania ich odporúčaní – v danom prípade z oblasti

výchovného poradenstva. Pričom oblasť výchovného poradenstva zahŕňa širokú škálu odborníkov – spadajú do nej nielen výchovní poradcovia, školskí špeciálni pedagógovia, školskí psychologovia a koordinátori prevencie na základných, stredných a špeciálnych školách, ale aj odborníci zariadení školského poradenstva a prevencie. Dôsledkom toho, že nebol vytvorený spoločný pracovný tím, je aj po schválení zákona pretrvávajúca neujasnenosť v kompetenciách a podmienkach ich činnosti. Neboli vytvorené podmienky pre jednotný systém školského poradenstva, a tak sa budú aj výchovní poradcovia naďalej stretávať s komplikáciami pri odporúčaní na ďalšie pedagogické a psychologické vyšetrovania žiakov vyžadujúcich špecializovanú starostlivosť – týka sa to najmä obrovského množstva porúch učenia a správania. Považujeme to za vážny nedostatok celého školského výchovno-vzdelávacieho systému a pre budúcnosť varujúci moment, ktorý môže spôsobiť kolaps celého výchovno-poradenského snaženia. Nepochopenie funkcie výchovného poradenstva ako prevencie pred sociálno-patologickými javmi a podceňovanie pripomienok skúsených výchovných poradcov spôsobuje už dlhšie obdobie v našich školách neistotu a chaos.

• Napriek týmto výhradám, čo hodnotíte ako prínos školského zákona pre výchovné poradenstvo?

Oceňujeme, že jedným z princípov výchovy a vzdelávania v §3 písm. g je uvedený aj princíp výchovného poradenstva. O prínose však bude možné hovoriť až vtedy, keď sa tento princíp premietne do každodennej činnosti našich škôl tak, že výchova a výchovné poradenstvo budú fakticky zrovnoprávnené so vzdelávaním. Presne podľa princípu o rovnocennosti a neoddeliteľnosti výchovy a vzdelávania vo výchovno-vzdelávacom procese. Avšak to, že v zákone sa hovorí len o štátnom (školskom vzdelávacom programe, a nie aj o štátnom) školskom výchovnoporadenskom programe, nenasvedčuje tomu, že sa bude tento princíp v praxi správne aplikovať.

• **Jednou z povinností, ktoré VP na školách vykonáva, je aj práca s prihláškami žiakov na stredné školy. Termíny odovzdania prihlášok na stredné školy boli viackrát kritizované. Má VP dostatok časového priestoru na zadministrovanie prihlášok, čo všetko je s tým spojené? Zmenilo sa niečo v tomto smere v novoprijatom školskom zákone?**

Áno, možno povedať, že v školskom zákone sa zmenilo všetko k horšiemu. Termíny, ktoré platili doteraz a ktoré spôsobovali výchovným poradcom v základných školách veľký časový stres, sú teraz podľa § 63 Prihlášky na vzdelávanie ešte prísnejšie. V tomto § sa píše: „Uchádzač alebo zákonný zástupca maloletého uchádzača podáva prihlášku riaditeľovi základnej školy, ktorú žiak navštevuje, 20. februára na štúdium v odboroch vzdelávania, ktoré vyžadujú overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania; do 10. apríla na ostatné odbory vzdelávania, riaditeľ školy zašle prihlášky na stredné školy do 28. februára na štúdium v odboroch vzdelávania, ktoré vyžadujú overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania, do 20. apríla na ostatné odbory vzdelávania.“

Podľa uvedených termínov zasielania prihlášok na stredné školy výchovný poradca nebude mať dostatok času na ich spracovanie. A to najmä z týchto dôvodov:

1. uvedené termíny spadajú do obdobia jarných prázdnin (február/marec) alebo veľkonočných prázdnin (apríl),
 2. aj výchovný poradca má v tom čase nárok na dovolenku a oddych,
 3. ak však napriek tomu bude spracovávať prihlášky, nebude môcť doplniť chýbajúce alebo opraviť nesprávne údaje (napr. študijné odbory), nebude môcť konzultovať iné nejasnosti, pretože žiaci aj zákonní zástupcovia budú pravdepodobne na prázdninách a dovolenke mimo bydliska (musel by ich kontaktovať telefonicky a to tiež pravdepodobne väčšinou z vlastného telefónneho účtu, lebo školy budú ľudoprázdné),
 4. aby bolo možné utvoriť si predstavu, koľko času by výchovný poradca na túto prácu naozaj potreboval, uvádzame prehľad jeho práce s prihláškami na stredné školy v mesiaci marec pre cca 110 žiakov (vrátane štvrtákov a šiestakov):
- zverejnenie informácií o postupe pri prijímacom konaní na škole,
 - inštruktáže k vyplňaniu prihlášok pre rodičov

- 4. ročníka,
- konzultácie so žiakmi,
- konzultácie s rodičmi,
- konzultácie s učiteľmi
- zasielanie informácií e-mailom zákonným zástupcom,
- zisťovanie údajov do prihlášok (vstupný doklad – aktualizácia),
- aktualizácia programu Proforient podľa dodaných údajov zo ŠVS,
- vpisovanie údajov do programu Proforient vrátane telefonických a e-mailových kontaktov na zákonných zástupcov žiakov,
- priebežná a konečná kontrola údajov,
- tlač prihlášok,
- tlač zápisných lístkov, pečiatkovanie a ich podpisovanie riaditeľom školy,
- vydávanie prihlášok a zápisných lístkov zákonným zástupcom,
- preberanie vyplnených prihlášok,
- kontrola údajov, konzultácie o opravách a doplnkoch,
- doplnenie vyjadrení triednych učiteľov (charakteristik žiakov – je to potrebné?) – tiež treba dať čas (a ani triedny učiteľ nemusí byť vždy prítomný),
- zbieranie diplomov a potvrdení o súťažiach,
- pečiatkovanie prihlášok (každú 2-krát),
- podpisovanie prihlášok riaditeľom školy,
- doplnenie diplomov k prihláškam,
- overovanie kódov škôl a odborov prostredníctvom programu Proforient,
- konzultovanie nesprávne uvedených údajov škôl a odborov,
- triedenie prihlášok podľa škôl,
- spracovanie prehľadu žiakov s uvedením škôl a odborov, na ktoré sa hlásia,
- spracovanie sprievodných listov,
- pečiatkovanie a podpísanie sprievodných listov a zhotovenie kópií,
- napísanie adres SŠ na obálky (cca 40-55 obálok),
- vypísanie poštovej sprievodky,
- odnesenie prihlášok na poštu.

• **Máte konkrétnu predstavu o návrhu jednotlivých termínov, aby nadväzovali**

na seba tak, aby VP nepracoval v časovom strese a na úkor osobného voľna alebo dovolenky?

V našich pripomienkach sme navrhovali tieto termíny v súvislosti s prijímacím konaním:

15. október – zverejnenie kritérií všetkých stredných škôl na všetky odbory

10. február – doručenie riadne vyplnených prihlášok na talentové odbory riaditeľovi základnej školy zákonným zástupcom

28. február – doručenie prihlášok na talentové odbory na stredné školy zo základných škôl

15. marec – doručenie rozhodnutí žiakov a zákonných zástupcov o vybraných školách a aktuálnych osobných údajov riaditeľovi základnej školy (výchovnému poradcovi) – termín doručenia rozhodnutí v predstihu by mal zákon uložiť zákonným zástupcom

31. marec – potvrdenie správnosti údajov zákonným zástupcom a prevzatie zápisného lístka

15. apríl – odoslanie prihlášok na stredné školy (tajomníčkou ZŠ)

máj – prijímacie pohovory na stredné školy

do 15. mája – doručenie rozhodnutí o prijatí a neprijatí na stredné školy zákonným zástupcom

2. júnový týždeň – zápisy na všetky stredné školy v jednotnom termíne

do 20. júna – zaslanie zoznamov zapísaných žiakov zo SŠ na základné školy alebo doručenie kópií zápisných lístkov na ZŠ po žiakovi

• **Výchovnému poradcovi pre jeho činnosť vyplýva z úväzku jedna až tri vyučovacie hodiny týždenne. V tejto časovej dotácii by mal vykonať a riešiť množstvo časovo náročných úloh. Sú s touto časovou dotáciou VP spokojní? Čo všetko by mal VP za tento čas riešiť?**

S touto časovou dotáciou nemôže byť spokojný nikto. Ani riaditeľ školy, ani rodičia, ani spoločnosť a o výchovných poradcov nehovoriac. Podľa nášho prieskumu, vykonaného v mesiaci marec, by výchovný poradca na škole s uvedeným počtom žiakov (podaných prihlášok) potreboval na túto prácu spolu asi 61 hodín 40 minút čistého času, čo po odrátaní cca 15 hodín, ktoré mu vyplývajú z úväzku, robí 46,5 hodiny nadčasovej (nezaplatenej) práce!

A túto prácu musel v sledovanom období

výchovný poradca vykonať vzhľadom na veľkonočné prázdniny aj počas víkendov, teda v dvojnásobnom časovom strese. V našom prieskume budeme pokračovať, aby sme dokázali, že práca výchovného poradcu nie je „nárazová“ a že aj jeho práca so všetkými žiakmi (zvlášť problémovými, integrovanými či talentovanými) si vyžaduje počas celého roka oveľa vyššiu časovú dotáciu, než má v súčasnosti v úväzku, nehovoriac o školách, kde nemajú špeciálneho pedagóga ani psychológa a kde ich prácu musí výchovný poradca suplovať. Svoje tvrdenie podložím konkrétnym príkladom. Z prieskumu zrealizovaného na 45 základných školách v okrese Nové Zámky sme získali informáciu, že na uvedených školách pôsobí celkovo len 10 školských špeciálnych pedagógov a 3 školskí psychológovia.

• Aký príplatok, osobné ohodnotenie alebo inú finančnú odmenu dostávajú VP za túto prácu? Je stanovený pevné alebo závisí od rozhodnutia riaditeľa školy? Ako legislatívne vyriešil odmenu za prácu VP nový školský zákon?

Za prácu navyše nemá výchovný poradca vyhláškou stanovený žiaden pevný príplatok, na ktorý by mal nárok – ako ho majú triedni učitelia alebo zástupca riaditeľa (ten má aj časovú úľavu oveľa vyššiu, aj príplatok, aj odmeny a VP väčšinou ani jedno). Keďže VP nesupluje a nemá ani nadčasové hodiny, výsledkom jeho práce je v porovnaní s ostatnými učiteľmi len tarifný/základný plat!

• VP pracujú s programom Proforient.

Je to spoľahlivý pomocník pre VP?

Program Proforient, ktorý vypracovalo Školské výpočtové stredisko v Michalovciach, je ešte pomerne nový program. Pre výchovných poradcov je dobrým pomocníkom, ale v niektorých smeroch by ešte potreboval vylepšenia. VP musí sám sledovať jeho pravidelnú aktualizáciu. Najmä pre začínajúcich VP môže byť príťažou, keď sú napríklad talentové odbory uvedené aj medzi riadnymi termínmi a program VP neupozorní, že žiak si vybral nesprávne. Zistili sme v tomto programe aj ďalšie chyby, ktoré prácu VP sťažujú. Naposledy nebol aktualizovaný a termíny skúšok v ňom boli minuloročné, a tak museli mnohí VP tlačiť všetky prihlášky znovu, čím stratili ďalší drahocenný čas. Navrhujeme preto pridať zákonným zástupcom vlastné kódy, cez ktoré by sa mohli k údajom z programu dostať priamo zo svojho počítača (tak, ako je to v internetovej žiackej knižke), a tak sledovať šance svojich detí

pri umiestňovaní na stredné školy.

• Výchovní poradcovia na stredných školách by iste ocenili, keby sa im dostali do rúk komplexnejšie informácie o žiakoch, ktorí boli prijatí na ich strednú školu. Čo navrhujete na zlepšenie ich informovanosti?

Keby stredné školy tiež používali program Proforient, databázy žiakov prenesené z Proforientu na ZŠ by im ušetrili čas na elektronickú evidenciu žiakov. A ak by v budúcnosti tento program poskytol aj údaje o vývoji záujmov žiakov, mohli by stredné školy získať o žiakoch aj tieto, prípadne ďalšie cenné informácie.

• Vaša asociácia navrhuje, aby bol zápis žiakov na strednú školu posunutý na jún na všetkých školách. Z akého dôvodu?

Nenavrhuje to len my! Verejne sa k tomu hlásia aj riaditelia základných škôl a tiež rodičia! Žiakov, ktorí sa tak skoro zapisujú na strednú školu, je totiž ťažké motivovať k učeniu, čím zbytočne stráti pomerne dlhé obdobie vzdelávania sa (od apríla až do septembra). V konečnom dôsledku to negatívne pocíti stredné školy na začiatku prvého ročníka SŠ (so sprievodnými spoločensko-ekonomickými stratami za premrhané obdobie piatich mesiacov!)

Ak by sa žiaci zapisovali až v júni, mohli by na zápis priniesť zároveň koncoročné vysvedčenie zo základnej školy a zápisný lístok potvrdený lekárom. Tým by sa testovanie deviatakov mohlo posunúť až na koniec apríla alebo začiatok mája a žiaci by mali oveľa viac času pripraviť sa na testovanie.

Priebežné zapisovanie žiakov na stredné školy neposkytuje základným školám prehľad o termínoch zápisov, čo zase len vnáša ďalší chaos do celého procesu prijímacieho konania. Za vhodnejší považujeme jednotný termín zápisu na stredné školy.

Výchovní poradcovia v základných školách sa k stredným školám správajú veľmi ústretovo, keď im zdarma robia prieskum trhu, a to niekoľkokrát do roka (tzv. zber údajov). Dokonca tento bezplatný servis poskytujú výchovní poradcovia aj súkromným stredným školám, pre ktoré platia trochu odlišné predpisy ako pre štátne školy. Keď však základné školy potrebujú informáciu od stredných škôl o prijatých žiakoch, tie sa nesprávajú primerane ústretovo. Niektoré školy posielajú na ZŠ rozhodnutia o prijatí. Ak však majú od jedného žiaka rozhodnutia o prijatí na dve školy, nezískajú

informáciu, na ktorú školu sa žiak skutočne zapísal a kam v septembri nastúpi. Výchovným poradcem na základných školách nevyhovuje, že zápisný lístok zostáva na strednej škole. Bez informácie stredných škôl o zapísaných žiakoch do prvého ročníka totiž nemôžu základné školy tieto údaje objektívne zosumarizovať pre miestne samosprávne orgány. Takisto musí na základnú školu prísť informácia o zmene zápisu. Všetky stredné aj základné školy sú pripojené na internet, nemal by byť problém po skončení zápisu poslať na príslušné základné školy zoznam zapísaných žiakov. Pre ZŠ či VP nie je problém uviesť na sprievodný list svoju e-mailovú adresu. Navrhujeme preto, aby žiak vrátil základnej škole kópiu zápisného lístka, potvrdenú strednou školou. Dôležité je totiž potvrdenie o zápise! Navrhujeme, aby to zákon uložil stredným školám, inak nebudú mať základné školy potrebné informácie o umiestnení svojich žiakov na stredných školách.

• V ktorej oblasti práce VP navrhujete úpravu, resp. rozšírenie kompetencie VP, ktoré by sa malo vyriešiť aj legislatívne?

Najväčšie nedostatky vidíme v systéme riadenia práce výchovných poradcov. Ako som už spomenula, v ústredných orgánoch verejnej správy nemáme špecialistu, ktorý by túto oblasť odborne usmerňoval. Preto oceňujeme, že pri Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie začal nedávno pracovať expertný tím pre výchovné poradenstvo, v ktorom sú zastúpení odborníci z rôznych typov základných a stredných škôl, zástupcovia pedagogickej vedy z vysokých škôl, pracovníci pedagogicko-psychologických poradní, KŠÚ a VÚC. Tím bude ešte doplnený aj o zástupcov MPC, ZMOS a ďalších odborníkov. Zhodli sme sa na tom, že naše školstvo potrebuje okrem Štátneho vzdelávacieho programu aj Štátny výchovno-poradenský program. Jeho vypracovanie považujeme za svoju prioritnú úlohu. V tomto programe chceme tiež presne rozpracovať požadované kompetencie jednotlivých poradenských pracovníkov, ktorí budú podľa zákona pôsobiť v základných a stredných školách. Rozpracujeme aj vzťahy medzi nimi: výchovný poradca – školský psychológ – špeciálny pedagóg – sociálny pedagóg – koordinátor prevencie. Považujeme za dôležité, aby v každej škole pracovalo metodické združenie poradenských pracovníkov, ktorého prácu by koordinoval výchovný poradca ako člen vedenia školy zodpovedný za výchovu.

Zhovárala sa R. Májková